

Д. С. Собко, студентка групи ПЗП 20-8 (ХНУРЕ, Харків)

А. В. Сергієва, ст. викл. (ХНУРЕ, Харків) – науковий керівник

ВТІЛЕННЯ ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ У ТЕАТРАЛЬНОМУ, ЛІТЕРАТУРНОМУ ЖИТТІ ТА МУЗИЦІ XIX СТОЛІТТЯ

Проблеми національного самоусвідомлення і новочасного професійного рівня були визначальними для різних галузей українського мистецтва: освіта та наука, образотворче мистецтво, живопис, скульптура, архітектура, театральне життя та музична культура. Постатями, які принесли найбільший вклад у культуру XIX століття були Шевченко, Франко, Котляревський, Грушевський, Драгоманов.

У перші десятиріччя XIX ст. в Україні виникає професійний театр (Київ, Харків, Полтава, Ніжин, Катеринослав), але український репертуар для тогочасних мандрівних труп був небагатий, за винятком п'єс І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, пізніше Т. Шевченка.

Першим твором народною мовою, який почав процес її оформлення у сучасну літературну мову, стала «Енеїда» І. Котляревського. Пародія на поему Вергілія, де троянський герой Еней показаний козацьким ватажком, була опублікована у Петербурзі у 1798 без відома автора. Творчість І. Котляревського започаткувала нову українську драматургію і була своєрідним доробком у царині світського театру.

Традиції І. Котляревського продовжив Г. Квітка-Основ'яненко, основоположник художньої прози в новій українській літературі, один із засновників Харківського професійного театру. Великий успіх мали соціально-побутові комедії Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» (1835) і «Шельменко-денщик» (1838).

Друга половина XIX століття стала часом формування професійного українського театру та класичної музики. У 1864 році у Львові відкрився перший професійний театр.

Театр корифеїв знаменує собою розквіт українського професійного театру. Одним з найвидатніших діячів українського театру корифеїв був І. Карпенко-Карий. Він написав 18 оригінальних п'єс. Серед них – «Мартин Боруля», «Сто тисяч», «Хазяїн», «Сава Чалий» та ін. Його акторська творчість позначена щирістю і психологічною глибиною почуттів, філософським розумінням суспільного буття.

Українська музика була невід'ємною складовою побутово-реалістичного і романтичного театру, доповнювала його психологічну дію, чіткіше окреслювала людські характери. Тут багато важив неповторний чар української народної пісні.

Композитори охоче писали музику для хорів, використовуючи народний обрядовий мелос: щедрівки, купальські й весільні пісні тощо. Це сприяло піднесенню української пісні на рівень високого професійного мистецтва. У другій половині XIX ст. виникає система української музичної освіти. Відкрилися музичні училища у Києві, Одесі, Харкові, Львові

Поміж усіх видів і жанрів музичного мистецтва найнесприятливіші умови склалися для розвитку опери. Д. Антонович пояснював це тим, що для опери були затісні рамки українського музично-драматичного театру; фахової підготовки актори не мали, відсутньою була національна оперна традиція і, головне, не було державного опікування українською культурою.

Українська національна ідея особливо виразно прозвучала у творчості Т. Г. Шевченка та М. П. Драгоманова.

Яскраву сторінку в національно-культурне та духовне відродження українського народу вписав І. Я. Франко – видатний український письменник, філософ, історик, економіст, мовознавець, фольклорист та етнограф, визначний громадський та культурний діяч. І. Франко продовжив традиції своїх попередників, зокрема Т. Шевченка, на ниві духовної культури, вніс вагомий вклад у розвиток національної і соціальної свідомості українського народу. В історії української літератури І. Франко займає одне з провідних місць як видатний поет. Велике народне визнання принесли йому поетичні збірки: «З вершин і низин», «Давнє і нове», «Зів'яле листя» та ін.

Поряд з іменами Т. Г. Шевченка та І. Я. Франка слід назвати М. С. Грушевського – видатну постать української духовної культури. Він є автором понад двох тисяч наукових праць у галузі вітчизняної історії та літературознавства. Понад 15 років М. С. Грушевський очолював Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка, яке після реорганізації (1892 р.) фактично виконувало функції Академії наук.

Отже, протягом XIX ст. українська культура, незважаючи на несприятливі обставини, досягла значних успіхів. Талановиті вчені, літератори й митці створили багато класичних творів, що стали вагомим внеском у скарбницю світової духовності.

Література

1. Історія Української культури. – К., 1994. – 456 с.
2. Україна крізь віки: У 15 т.–Т. 9: Національне відродження України / Сарбей В. Г.; ред.: Смолій В. А.; НАН України. Ін-т історії України. – К.: Альтернативи, 1999. – С. 292.
3. Гусев В. І. Історія України: підруч. для інозем. студ. вищ. навч. закл. / В. І. Гусев, Г. Д. Казьмирчук, В. П. Капелюшний, М. Г. Казьмирчук, Г. С. Черевичний; кер. авт. кол. Г. Д. Казьмирчук. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – С. 224, 269.
4. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: АртЕк, 1999. – С. 329.
5. Грицак Я. Нариси з історії України. Формування української модерної нації XIX – XX століття / Я. Грицак. – Вид. 2. – К.: Генеза, 2000. – С. 136.